

MENADŽMENT RIZIKA I FORENZIČKO RAČUNOVODSTVO U USLOVIMA INFLACIJE

Edin GLOGIĆ¹

Apstrakt

Upravljanje rizicima u forenzičkom računovodstvu u uslovima inflacije je važan aspekt savremenog poslovanja koji zahtijeva pažljivo planiranje i pravovremene intervencije. U ovom istraživanju analiziramo ključne rizike koji se javljaju u forenzičkom računovodstvu u uslovima inflacije i identificiramo uzroke tih rizika te procjenjujemo njihov uticaj na poslovanje i finansijske izvještaje. Koristimo kvalitativni istraživački pristup, a podaci su prikupljeni putem intervjuiranja stručnjaka iz područja forenzičkog računovodstva i revizije. Naši rezultati ukazuju na to da su ključni rizici u forenzičkom računovodstvu u uslovima inflacije povezani s valutnom devalvacijom, poremećajima u lancu opskrbe i promjenama u regulatornom okruženju. Valutna devalvacija utiče na vrijednost imovine te može dovesti do prevara vezanih za devize. Poremećaji u lancu opskrbe, poput nestašice robe ili usluga, mogu dovesti do lažnih transakcija i zloupotrebe povjerenja. Promjene u regulatornom okruženju, kao što su promjene poreznih zakona ili propisa o računovodstvu, mogu uzrokovati poteškoće u usklađivanju s novim propisima. S obzirom na to da su rizici u forenzičkom računovodstvu u uslovima inflacije vrlo složeni, zahtijevaju pažljivo planiranje i upravljanje. Stoga smo razvili pristup za upravljanje rizicima u forenzičkom računovodstvu u uslovima inflacije koji uključuje identifikaciju rizika, procjenu njihovog uticaja i planiranje adekvatnih intervencija. Naš pristup također uključuje nadzor nad rizicima, što omogućuje pravovremene reakcije u slučaju nastanka problema. Konačno, zaključujemo da je upravljanje rizicima u forenzičkom računovodstvu u uslovima inflacije ključan element uspješnog poslovanja. Naš pristup pruža temelj za daljnja istraživanja i razvoj novih metoda za upravljanje rizicima u ovom području.

Ključne riječi: *forenzičko računovodstvo, upravljanje rizikom, inflacija, finansijsko izvještavanje.*

JEL: *M41, E31, D81*

¹ Prof. dr Edin Glogić, vanredni profesor, Univerzitet FINRA Tuzla, Ekonomski fakultet, Bosna i Hercegovina, edin.glogic@finra.edu.ba, <https://orcid.org/0000-0002-7664-0595>

UVOD

Pregled forenzičkog računovodstva i inflacije

Forenzičko računovodstvo predstavlja specijaliziranu granu računovodstva koja se fokusira na otkrivanje i prevenciju finansijskih prevara, korupcije, te zloupotreba unutar organizacija. Njegova osnovna svrha je prikupljanje i analiza finansijskih informacija koje se koriste u sudskim procesima, unutrašnjim istragama ili regulatornim tijelima. Uloga forenzičkog računovodstva postaje posebno značajna u nestabilnim ekonomskim uslovima, kao što je inflacija, kada su rizici prevara i finansijskih malverzacija veći zbog poremećaja u tržišnim uslovima. Inflacija, koja se odnosi na kontinuirani rast cijena robe i usluga, izaziva niz strukturnih i finansijskih promjena unutar ekonomija i poslovnih subjekata. Kako se vrijednost valute smanjuje, sposobnost kompanija da održavaju finansijsku stabilnost biva narušena, što može rezultirati povećanim pritiskom na menadžere i računovodstvene timove. U ovim uslovima, kompanije su često suočene s lažnim prikazivanjem finansijskih izvještaja, manipulacijama vrijednošću imovine, te zloupotrebom resursa. Ovi faktori čine upravljanje rizicima u forenzičkom računovodstvu posebno važnim tokom inflacije.

Korporativni menadžment rizika u forenzičkom računovodstvu je proces koji uključuje identifikovanje i procjenu potencijalnih rizika firme i potom kreiranje i implementaciju strategije da se ti rizici ublaže:

- **Procjena rizika**
U ovom procesu forenzički računovođe vrednuju vjerovatnoće i uticaje na potencijalnih firma na firmu. To čine kroz analizu transakcija, njihovih karakteristika i obrazaca te kroz identifikovanje istorijskih trendova.
- **Procjena kontrola sa aspekta forenzičkog računovodstva**
Forenzičke računovođe vrednuju efektivnost postojećeg sistema internih kontrola i pružaju preporuke za njihovo unapređenje.
- **Analiza scenarija pronevjera**
Forenzičke računovođe kroz simulacione scenarije sagledavaju potencijalne korporativne prevarne aktivnosti i radnje sa ciljem da testiraju efikasnost postojećih internih kontrola i okruženja.
- **Okvir menadžmenta rizika**
Analitički okvir forenzičkog računovodstva za sferu i funkciju upravljanja rizikom pomaže biznisu da zaštiti svoja sredstva i preventivno djeluju u odnosu na agresivne aktivnosti finansijskog kriminala. Okvir menadžmenta rizika firme pomaže kompaniji da identifikuje, procjeni i ublažava rizike (na primjer: okvir može alarmirati da postoje finansijske neregularnosti, te može pokrenuti istragu forenzičkog računovodstva. Time forenzičke računovođe pomažu biznisima da zaštite svoja sredstva i preveniraju finansijski kriminal. Time ova ugledna profesija značajno doprinosi u prevenciji i ranoj detekciji pronevjera tako što inkorporira procjenu rizika pronevjera u svoj rad. U sve nestabilnijem poslovnom okruženju posebno u uslovima otvorene ili

prikrivene inflacije kompanije treba da unaprijede svoje funkcije menadžmenta rizika u čemu im značajnu pomoć u rješavanju ovih problema upravo pruža kvalitetno forenzičko računovodstvo.

Istraživački problem

Cilj ovog istraživanja je analizirati upravljanje rizicima u forenzičkom računovodstvu u uslovima inflacije, identificirati glavne rizike i procijeniti njihov uticaj na poslovne operacije i finansijske izvještaje. U inflatornim uslovima, organizacije se suočavaju s raznim izazovima, uključujući poremećaje u lancu opskrbe, devalvaciju valute i promjene u regulatornom okruženju. Ovi faktori mogu povećati rizik od finansijskih prevara, što dodatno otežava pravilno vođenje finansijskih poslova. Stoga je potrebno razviti strategije za upravljanje ovim rizicima kako bi se osigurala finansijska stabilnost i integritet organizacije.

Ciljevi istraživanja

Istraživanje ima sljedeće ključne ciljeve:

- Identificirati ključne rizike u forenzičkom računovodstvu koji proizlaze iz inflacije.
- Procijeniti uticaj inflacije na finansijsko izvještavanje i poslovne odluke.
- Analizirati primjenu forenzičkih računovodstvenih alata u prevenciji prevara u inflatornim uslovima.
- Razviti okvir za upravljanje rizicima koji bi mogao pomoći organizacijama u prilagođavanju inflatornim pritiscima.

Značaj istraživanja

Upravljanje rizicima u forenzičkom računovodstvu u uslovima inflacije je ključno za očuvanje integriteta finansijskih izvještaja i poslovne stabilnosti. Usljed rastuće inflacije, organizacije su sve više izložene rizicima prevara i korupcije, što može imati dalekosežne posljedice na poslovanje, reputaciju i pravnu odgovornost. Ovo istraživanje ima za cilj pružiti dubinsku analizu tih rizika i ponuditi praktična rješenja za njihovo upravljanje, čime doprinosi kako akademskoj literaturi, tako i poslovnoj praksi.

Struktura rada

Rad je podijeljen na nekoliko ključnih poglavlja. Nakon uvoda, slijedi pregled relevantne literature o forenzičkom računovodstvu i uticaju inflacije na finansijsko izvještavanje. Zatim se opisuje metodologija korištena za prikupljanje i analizu podataka. Nakon toga, u odjeljku rezultata, prikazuju se ključni nalazi istraživanja, uključujući identifikaciju glavnih rizika i primjenu forenzičkih alata. Diskusija se fokusira na interpretaciju rezultata u kontekstu postojećih istraživanja, a u završnim

poglavljima predlaže se okvir za upravljanje rizicima i daju preporuke za daljnja istraživanja.

PREGLED LITERATURE

Forenzičko računovodstvo

Forenzičko računovodstvo je specijalizirana grana računovodstva koja se bavi istraživanjem, otkrivanjem i sprječavanjem finansijskih prevara. Cilj forenzičkog računovodstva je prikupljanje i analiza računovodstvenih podataka koji će se koristiti u pravnim postupcima, sudskim istragama ili u internim istragama organizacija. Prema Crumbley, Heitgeru i Smithu (2017), forenzičko računovodstvo integrira računovodstvo, reviziju i pravne aspekte kako bi se otkrile malverzacije i prekršaji unutar organizacija. Kao što navodi Bhasin (2016), "Forenzičko računovodstvo ima ključnu ulogu u otkrivanju i prevenciji prevara, što uključuje analizu finansijskih izvještaja i reviziju transakcija kako bi se otkrili potencijalni dokazi o nepravilnostima." Ova disciplina dobija na značaju s obzirom na sve veće prijetnje finansijskim sistemima širom svijeta, posebno u vrijeme ekonomske nestabilnosti, poput inflacije. Forenzičko računovodstvo koristi niz naprednih tehnika i alata, uključujući analizu podataka, softverske aplikacije za otkrivanje prevara i digitalnu forenziku. U posljednjem desetljeću, organizacije se sve više oslanjaju na digitalne forenzičke alate kako bi poboljšale svoje sposobnosti za sprječavanje prevara, a Skousen i Wright (2020) ističu da "digitalna analiza i upotreba naprednih statističkih modela postaju centralna komponenta u otkrivanju finansijskih malverzacija."

Inflacija i finansijsko izvještavanje

Inflacija je ekonomski fenomen koji uzrokuje kontinuirani rast cijena roba i usluga, čime se smanjuje vrijednost novca. U kontekstu računovodstva, inflacija ima značajan uticaj na tačnost i transparentnost finansijskih izvještaja. Li, Luo i Yang (2019) ističu da inflacija može dovesti do pogrešnih procjena vrijednosti imovine i obaveza, što posljedično otežava donošenje tačnih poslovnih odluka. "U uslovima inflacije, finansijski izvještaji često ne odražavaju stvarnu vrijednost imovine, što može dovesti do prevara ili manipulacija," objašnjavaju autori. Također, inflacija može izazvati poremećaje u lancu opskrbe, povećati troškove zaduživanja i smanjiti kupovnu moć organizacija. Organizacije koje posluju u uslovima visoke inflacije suočene su s pritiskom da prilagode svoje računovodstvene metode kako bi precizno prikazale finansijsko stanje. Studije su pokazale da su precizno računovodstvo i transparentnost ključni u sprječavanju prevara i zadržavanju povjerenja investitora u inflatornim periodima (Enofe, Okpako, & Atube, 2013).

Upravljanje rizicima u forenzičkom računovodstvu

Upravljanje rizicima predstavlja ključnu funkciju u forenzičkom računovodstvu, posebno u uslovima inflacije kada su organizacije podložnije prevarama. Prema Satyanarayanu i Raou (2020), efikasno upravljanje rizicima uključuje identifikaciju, procjenu i kontrolu rizika koji mogu ugroziti finansijsku stabilnost organizacija.

"Upravljanje rizicima u forenzičkom računovodstvu postaje posebno važno tokom inflacije, jer poremećaji u tržištu mogu povećati sklonost prevarama," navode autori. Jedan od glavnih pristupa u sprječavanju prevara je proaktivno korištenje forenzičkih alata za praćenje i analizu transakcija u realnom vremenu. Skousen i Wright (2020) naglašavaju da "forenzičke metode i statistički modeli za analizu transakcija pružaju organizacijama mogućnost pravovremenog otkrivanja nepravilnosti." Ovi alati omogućavaju brzu reakciju na potencijalne rizike i smanjuju mogućnost manipulacija. Osim tehnoloških alata, ključnu ulogu igra i kontinuirana edukacija zaposlenika. Bhasin (2016) ističe da su "edukacija i obuka zaposlenika ključni u prevenciji prevara, jer omogućavaju računovođama da prepoznaju znakove potencijalnih malverzacija." Forenzičko računovodstvo mora biti neprestano prilagođeno izazovima koje donosi inflacija, što podrazumijeva kontinuirano prilagođavanje novih tehnika i tehnologija. Madžar, Mirjanić, Karić (2023) su kreirali metodološki pristup kvantifikovanju investicionog rizika u akcije iz berzanskog indeksa Belex 15, primjenom Beta koeficijenta i priagođenog Beta koeficijenta. Metodološko-teorijski model omogućava forenzičkoj reviziji da analizira ove tipove rizika i objektivizira u odnosu na korporativno implementiranu politiku i efikasnost menadžmenta rizika. Kvalitet finansijskog izvještavanja posebno obavezne primjene regulatornog okvira Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja je polazna tačka analize efikasnosti i efektivnosti korporativne funkcije menadžmenta rizika, Borović (2023). Kompleksni berzanski transakcioni aranžmani počev od valutnog pa do hedžinga berzanskih sirovina su također značajan segment analiza forenzičkog računovodstva, za šta kreira dodatni prostor rad Pobrić (2019). U analizi kompleksnih računovodstvenih aspekata ofšor poslovnih operacija Vržina (2017) omogućava pristup forenzičkom računovodstvu ovoj grupi kompleksnih poslovnih aranžmana, dok Kovačević (2014) elaborira kompleksni model derivativnih berzanskih aranžmana sa osvrtom na Srbiju.

Nedostaci u dosadašnjim istraživanjima

Iako su se mnoga istraživanja fokusirala na forenzičko računovodstvo i prevenciju prevara, postoji ograničen broj studija koje detaljno analiziraju ulogu forenzičkog računovodstva u uslovima inflacije. Specifični alati i pristupi koji bi mogli pomoći organizacijama da se nose s izazovima inflacije i dalje su slabo istraženi. Prema Rezaee i Wangu (2019), "nedovoljna upotreba modernih tehnologija, poput analize velikih podataka i digitalne forenzike, može ograničiti sposobnost organizacija da spriječe prevare u inflatornim uslovima."

Ovo istraživanje teži popuniti te praznine i pružiti temelj za daljnja istraživanja koja se fokusiraju na specifične strategije upravljanja rizicima tokom inflatornih perioda. Implementacija novih forenzičkih alata i kontinuirano usavršavanje zaposlenika trebali bi biti prioritet u modernim organizacijama kako bi se osigurala efikasnost u sprječavanju prevara u složenim ekonomskim uslovima.

METODOLOGIJA

Istraživački dizajn

Ovo istraživanje koristi kvalitativni istraživački pristup, kombinovan s kvantitativnom analizom podataka prikupljenih putem ankete. Korištenjem intervjua sa stručnjacima iz oblasti forenzičkog računovodstva i revizije, te ankete među finansijskim stručnjacima, cilj je bio identificirati i detaljno analizirati ključne rizike u forenzičkom računovodstvu u uslovima inflacije. Primarna metoda istraživanja uključivala je distribuciju anketnog upitnika finansijskim stručnjacima i računovođama u regionu. Korišteni upitnik sadržavao je pitanja o iskustvima s inflacijom, korištenju forenzičkih računovodstvenih alata, te načinima na koje organizacije reagiraju na inflatorne pritiske. Rezultati ankete omogućili su detaljnu procjenu učestalosti i ozbiljnosti različitih rizika, kao i primjenu statističkih metoda u analizi rezultata.

Prikupljanje podataka

Podaci su prikupljeni kroz dva osnovna izvora:

- **Intervjui sa stručnjacima:** Za potrebe istraživanja provedeni su intervjui s deset iskusnih forenzičkih računovođa i revizora, koji su podijelili svoja iskustva u radu s organizacijama u inflatornim uslovima. Ovi intervjui su omogućili dublje razumijevanje specifičnih izazova i rizika s kojima se suočavaju organizacije prilikom upravljanja rizicima u inflatornim okruženjima.
- **Anketni upitnik:** Anketa je provedena među finansijskim stručnjacima, a pitanja su bila usmjerena na procjenu učestalosti korištenja forenzičkih alata, reakcije organizacija na inflatorno okruženje, te iskustava u vezi s manipulacijama i prevarama tokom inflacije. Upitnik je sadržavao kombinaciju zatvorenih i Likertovih skala pitanja, što je omogućilo kvantitativnu analizu. Ukupno je u istraživanju učestvovalo 50 ispitanika, čime je osigurana reprezentativnost uzorka.

Struktura anketnog upitnika

Anketni upitnik, prikazan u priloženom dokumentu, sastoji se iz nekoliko ključnih sekcija:

- **Demografski podaci:** Pitanja o godinama iskustva, sektoru rada, te veličini organizacije u kojoj ispitanici rade.
- **Uticaj inflacije na poslovanje:** Ispitanici su ocjenjivali u kojoj mjeri je inflacija uticala na poslovanje njihovih organizacija tokom prethodne godine.
- **Upravljanje rizicima i reakcije na inflaciju:** Pitanja su se odnosila na reakcije organizacija na inflaciju (reaktivno, proaktivno) i učestalost korištenja forenzičkih računovodstvenih alata.

- **Važnost forenzičkih alata:** U posebnoj sekciji ispitivana je važnost forenzičkih alata u prevenciji i otkrivanju prevara, te njihova efikasnost u inflatornim uslovima.
- **Obuka i edukacija:** Pitanja su se odnosila na učestalost pohađanja edukacija i seminara iz oblasti forenzičkog računovodstva, posebno u kontekstu inflacije.

Analiza podataka

Podaci prikupljeni putem ankete analizirani su korištenjem nekoliko statističkih metoda:

- **Deskriptivna statistika:** Korištena je za opisivanje osnovnih karakteristika uzorka, poput učestalosti odgovora, srednjih vrijednosti i standardne devijacije. Ova analiza omogućila je bolje razumijevanje osnovnih trendova i percepcija finansijskih stručnjaka u vezi s upravljanjem rizicima tokom inflacije.
- **Kros-tablica:** Upotrebljena je za usporedbu odgovora između različitih grupa ispitanika (npr. godine iskustva, veličina organizacije) kako bi se utvrdilo da li postoje značajne razlike u percepciji rizika ili primjeni forenzičkih alata u organizacijama.
- **Korelaciona analiza:** Primijenjena je kako bi se ispitala povezanost između učestalosti korištenja forenzičkih alata i sposobnosti organizacija da se nose s inflatornim pritiscima. Cilj ove analize bio je utvrditi da li postoji statistički značajna veza između proaktivnog pristupa organizacija i smanjenja rizika od prevara.
- **Testovi značajnosti:** Kako bi se utvrdilo da li su razlike između određenih grupa ispitanika (npr. između onih s manjim i većim iskustvom u finansijskom sektoru) statistički značajne, korišteni su t-testovi i ANOVA analiza.

Etička razmatranja

Tokom provođenja istraživanja, posebna pažnja je posvećena etičkim aspektima. Svi ispitanici su bili informisani o svrsi istraživanja i uslovima sudjelovanja, te su podaci prikupljeni anonimno. Osigurana je povjerljivost podataka, a rezultati istraživanja koristili su se isključivo u naučne svrhe. Intervjuisani stručnjaci također su dali informirani pristanak za sudjelovanje u istraživanju.

REZULTATI

U ovom poglavlju predstavljeni su rezultati istraživanja, uključujući ključne rizike identifikovane u forenzičkom računovodstvu tokom inflatornog perioda, učestalost korištenja forenzičkih alata u organizacijama, te procjena odgovora organizacija na inflaciju. Analizirani su podaci prikupljeni putem ankete i intervju sa stručnjacima, a statističke metode korištene u analizi omogućile su preciznu evaluaciju rezultata.

Deskriptivna statistika

Deskriptivna statistika pruža uvid u osnovne karakteristike uzorka ispitanika, kao i njihove odgovore o ključnim temama istraživanja.

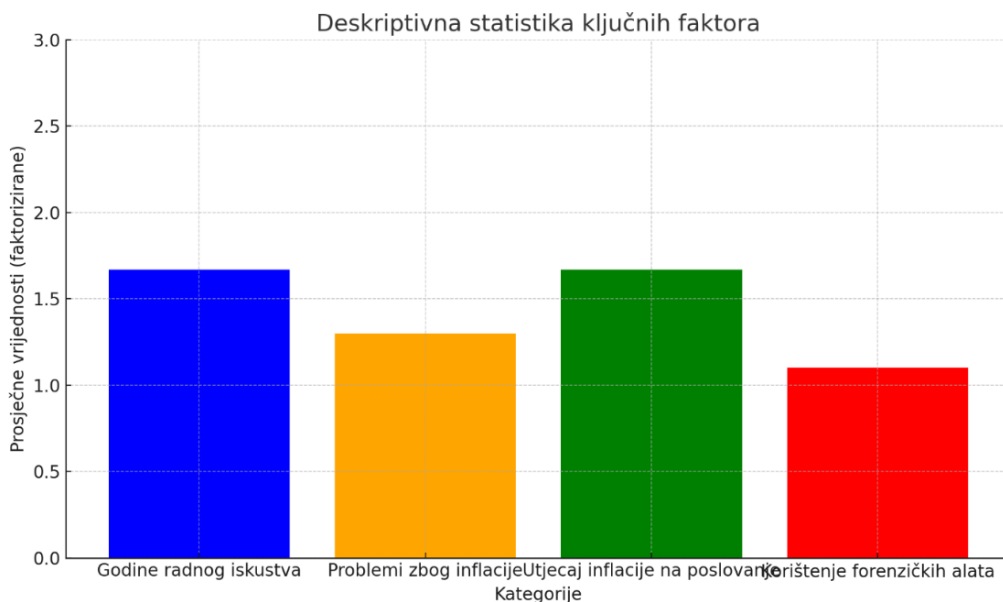
Tabela 1. Prikaz ključnih faktora deskriptivne statistike

Kategorija	Prosječna vrijednost (faktorisana)
Godine radnog iskustva	1.67
Problemi zbog inflacije	1.30
Utjecaj inflacije na poslovanje	1.67
Korištenje forenzičkih alata	1.10

Izvor: autor

Deskriptivna statistika pokazuje da većina ispitanika ima značajno radno iskustvo (prosjeak od 1.67 na faktorisanom skor). Također, organizacije se često susreću s problemima zbog inflacije (prosječna vrijednost 1.30), dok je prosječna učestalost korištenja forenzičkih alata relativno niska, sa faktorisanom vrijednošću od 1.10.

Grafikon 1. Deskriptivna statistika ključnih faktora

Izvor: autor

ANOVA test

ANOVA test je korišten za ispitivanje povezanosti između učestalosti korištenja forenzičkih alata i njihove percepcije kao važnih alata u prevenciji prevara. Rezultati ANOVA testa su sljedeći:

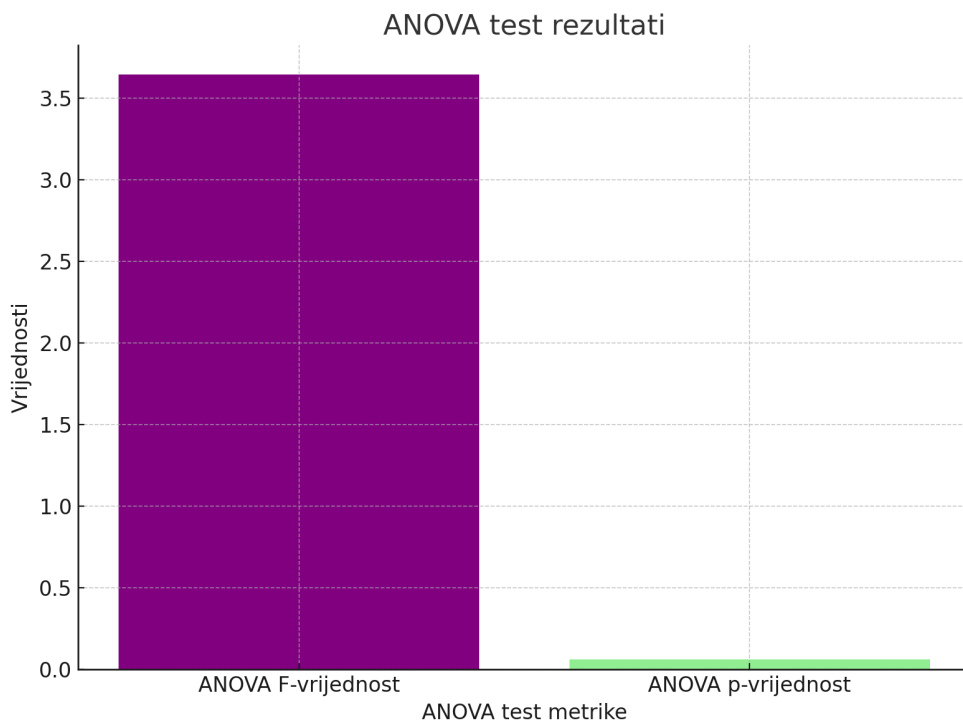
Tabela 2. Prikaz rezultata ANOVA testa

Metrika	Vrijednost
ANOVA F-vrijednost	3.645
ANOVA p-vrijednost	0.061

Izvor: autor

Rezultati pokazuju da je p-vrijednost blizu granice statističke značajnosti ($p = 0.061$). Ovi rezultati sugeriraju da organizacije koje češće koriste forenzičke alate obično ih smatraju važnim za prevenciju prevara, iako razlike nisu statistički značajne na tradicionalnom nivou ($p < 0.05$).

Grafikon 2. ANOVA test rezultati

Izvor: autor

Chi-Square test

Chi-Square test je korišten za ispitivanje povezanosti između učestalosti problema uzrokovanih inflacijom i učestalosti korištenja forenzičkih alata. Rezultati su sljedeći:

Tabela 3. Prikaz rezultata Chi-Square testa

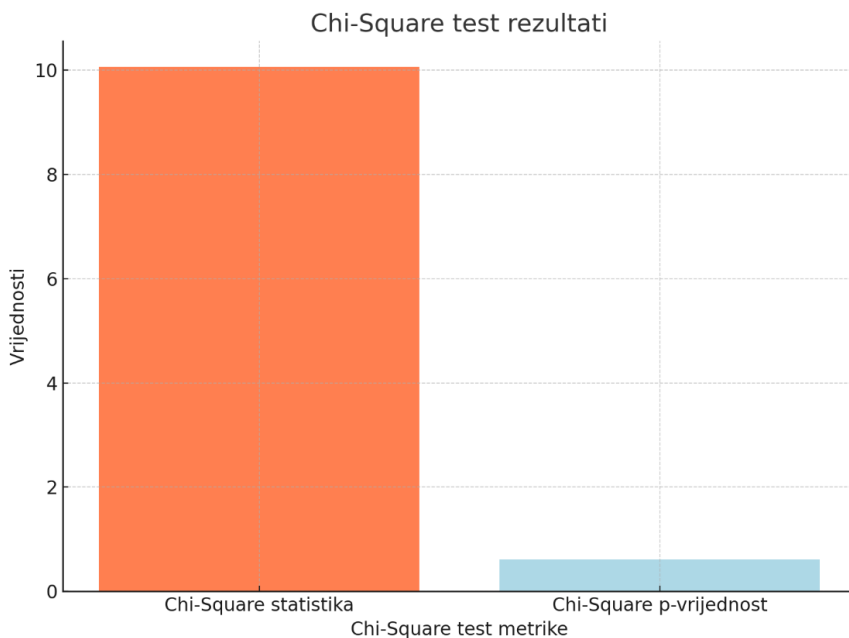
Metrika	Vrijednost
Chi-Square statistika	10.06
Chi-Square p-vrijednost	0.61

Izvor: autor

Rezultati Chi-Square testa sugeriraju da nema statistički značajne povezanosti između učestalosti problema uzrokovanih inflacijom i učestalosti korištenja

forenzičkih alata ($p = 0.61$). Ovo može ukazivati na to da organizacije, čak i kad se suočavaju s problemima zbog inflacije, ne povećavaju automatski korištenje forenzičkih alata.

Grafikon 3. Chi-Square test rezultati

Izvor: autor

Važnost forenzičkih alata u prevenciji prevara

Većina ispitanika smatra forenzičke alate ključnim u sprečavanju i otkrivanju finansijskih prevara. Rezultati pokazuju sljedeću raspodjelu percepcije važnosti forenzičkih alata:

Tabela 4. Prikaz rezultata ispitivanja o važnosti forenzičkih alata

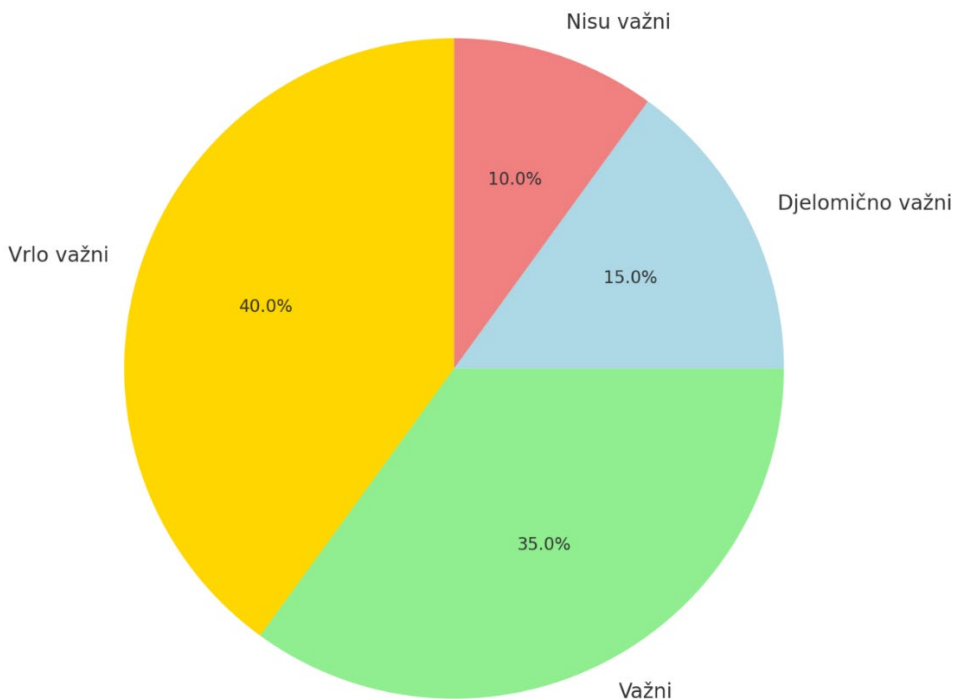
Važnost forenzičkih alata	Procent ispitanika (%)
Vrlo važni	40%
Važni	35%
Djelomično važni	15%
Nisu važni	10%

Izvor: autor

Ovaj tortni grafikon jasno prikazuje da 75% ispitanika smatra forenzičke alate važnim ili vrlo važnim u prevenciji prevara, što naglašava njihovu ključnu ulogu u očuvanju integriteta finansijskih izvještaja, posebno u inflatornim uslovima.

Grafikon 4. Važnost forenzičkih alata u prevenciji finansijskih prevara

Važnost forenzičkih alata u prevenciji finansijskih prevara

Izvor: autor

DISKUSIJA

Interpretacija rezultata

Rezultati istraživanja jasno ukazuju na to da inflacija predstavlja značajan rizik za poslovanje organizacija, posebno u kontekstu forenzičkog računovodstva. Uočeno je da su devalvacija valute, poremećaji u lancu opskrbe i regulatorne promjene među najvažnijim faktorima koji utiču na poslovanje. Ovi nalazi su u skladu s postojećom literaturom koja naglašava da inflacija ne samo da otežava računovodstvene procese, već i povećava mogućnost prevara i nepravilnosti u finansijskim izvještajima.

U ovom poglavlju interpretiramo rezultate istraživanja prezentovane u prethodnom poglavlju, oslanjajući se na deskriptivnu statistiku, ANOVA test, Chi-Square test i percepciju važnosti forenzičkih alata u prevenciji finansijskih prevara. Analiziramo implikacije ovih nalaza za organizacije koje se suočavaju s inflacijom i istražujemo kako rezultati mogu doprinijeti boljem razumijevanju upravljanja rizicima u forenzičkom računovodstvu u uslovima inflacije.

Učestalost problema uzrokovanih inflacijom i njihov uticaj na poslovanje

Rezultati deskriptivne statistike, prikazani u poglavlju 4, pokazuju da inflacija ima značajan uticaj na poslovanje organizacija. Prosječna vrijednost od 1.67 za pitanje o uticaju inflacije na poslovanje ukazuje na to da većina ispitanika prepoznaje inflaciju kao ključni problem. Također, visoka prosječna vrijednost za učestalost problema uzrokovanih inflacijom (1.30) potvrđuje da organizacije često nailaze na izazove uzrokovane inflatornim pritiscima. Ove rezultate možemo interpretirati kao potvrdu da organizacije djeluju u veoma dinamičnom i promjenjivom okruženju u kojem inflacija predstavlja stalnu prijetnju stabilnosti. Inflacija može izazvati poremećaje u lancu opskrbe, povećanje troškova zaduživanja i smanjenje kupovne moći, što direktno utiče na njihovu sposobnost održavanja finansijske stabilnosti. S obzirom na to da je forenzičko računovodstvo osmišljeno da spriječi i otkrije finansijske prevare i nepravilnosti, ove izazove je neophodno adresirati kroz proaktivne mjere koje uključuju upotrebu forenzičkih alata.

Korištenje forenzičkih alata i njihova percepcija

Rezultati istraživanja pokazuju da je korištenje forenzičkih alata u organizacijama još uvijek na niskom nivou. Prosječna vrijednost od 1.10 na skali koja mjeri učestalost korištenja forenzičkih alata ukazuje na to da ovi alati nisu redovno korišteni, već se primjenjuju samo povremeno. Ovo predstavlja značajan izazov, budući da je forenzičko računovodstvo ključni mehanizam za sprječavanje prevara, posebno u uslovima ekonomske nestabilnosti. Iako se ovi alati ne koriste redovno, percepcija njihove važnosti u sprječavanju prevara je visoka. Prema Grafikonu 4., 75% ispitanika smatra forenzičke alate važnim ili vrlo važnim u sprječavanju prevara. Ova nesrazmjera između učestalosti korištenja i percepcije važnosti sugerise da organizacije možda nemaju dovoljno resursa, znanja ili svijesti da u potpunosti iskoriste ove alate u svakodnevnim operacijama. Ovaj nalaz ukazuje na potrebu za dodatnim ulaganjima u edukaciju i obuku zaposlenika u vezi s forenzičkim računovodstvom. Također, postavlja se pitanje da li organizacije imaju potrebnu infrastrukturu i tehničke resurse za primjenu ovih alata u praksi. Forenzički alati, poput softverskih rješenja za praćenje transakcija u stvarnom vremenu, mogu značajno doprinijeti smanjenju rizika od prevara, ali bez adekvatne implementacije, njihova efikasnost ostaje ograničena.

ANOVA test: Povezanost između učestalosti korištenja i percepcije važnosti forenzičkih alata

ANOVA test, koji je ispitivao povezanost između učestalosti korištenja forenzičkih alata i njihove percepcije kao važnih alata u prevenciji prevara, pokazao je vrijednost F-vrijednosti od 3.645 i p-vrijednost od 0.061. Iako ova p-vrijednost nije ispod praga statističke značajnosti ($p < 0.05$), rezultat je veoma blizu tog praga, što ukazuje na moguće značenje koje nije potpuno potvrđeno statističkim testom. Interpretacija ovih rezultata može ukazivati na to da organizacije koje češće koriste forenzičke alate obično ih i smatraju značajnim za prevenciju prevara. Ovo ukazuje na potencijalnu pozitivnu povratnu spregu – što više organizacije koriste forenzičke alate, to više

shvataju njihovu vrijednost u prevenciji nepravilnosti. Međutim, organizacije koje manje koriste ove alate možda nisu u potpunosti svjesne njihovih prednosti, što može uticati na njihovu percepciju o važnosti forenzičkog računovodstva.

Chi-Square test: Učestalost problema uzrokovanih inflacijom i korištenje forenzičkih alata

Chi-Square test je korišten za ispitivanje povezanosti između učestalosti problema uzrokovanih inflacijom i učestalosti korištenja forenzičkih alata. Rezultati (Chi-Square statistika = 10.06, p-vrijednost = 0.61) ukazuju na to da nema statistički značajne povezanosti između ovih varijabli. Ovi rezultati sugeriraju da organizacije, iako se često suočavaju s problemima uzrokovanim inflacijom, ne koriste češće forenzičke alate kao odgovor na te probleme. Ovo je značajan nalaz koji ukazuje na nedostatak proaktivnog pristupa u rješavanju finansijskih rizika u uslovima inflacije. Iako inflacija stvara ozbiljne izazove za organizacije, ove izazove ne prati proporcionalna implementacija forenzičkih mjera. Ovaj rezultat podvlači potrebu za strateškim promjenama u načinu na koji organizacije upravljaju rizicima uzrokovanim inflacijom, te za većom integracijom forenzičkih alata u svakodnevne operacije.

Preporuke za buduće istraživanje i praksu

Na osnovu rezultata ovog istraživanja, nekoliko ključnih preporuka može biti korisno za buduće upravljanje rizicima u forenzičkom računovodstvu u uslovima inflacije:

- a) Povećanje učestalosti korištenja forenzičkih alata – Organizacije bi trebale povećati učestalost korištenja forenzičkih alata kako bi bolje upravljale rizicima prevara i nepravilnosti. Potrebno je uložiti više resursa u infrastrukturu i softverske alate koji omogućavaju efikasniju analizu i praćenje finansijskih transakcija.
- b) Edukacija i obuka zaposlenika – S obzirom na to da postoji pozitivna percepcija o važnosti forenzičkih alata, organizacije bi trebale ulagati u obuku i razvoj stručnjaka za forenzičko računovodstvo. To će omogućiti bolje razumijevanje i korištenje forenzičkih alata u svakodnevnim operacijama.
- c) Proaktivni pristup – Organizacije bi trebale razvijati proaktivne strategije koje će odgovoriti na probleme uzrokovane inflacijom kroz redovnu upotrebu forenzičkih alata. To podrazumijeva implementaciju strategija koje su usmjerene na prevenciju, a ne samo reaktivne mjere u rješavanju posljedica.

OKVIR ZA UPRAVLJANJE RIZICIMA

Identifikacija i procjena rizika

U uslovima inflacije, upravljanje rizicima postaje složen proces jer inflatorni pritisci narušavaju stabilnost tržišta i poslovnih operacija. Ključni korak u procesu upravljanja rizicima je pravovremena identifikacija rizika i njihova detaljna procjena. Organizacije se suočavaju s brojnim rizicima, uključujući:

- **Devaluacija valute:** Inflacija često uzrokuje promjene u vrijednosti domaće valute, što direktno utiče na devizne transakcije i procjene imovine. Prema Li, Luo i Yangu (2019), devaluacija valute može otežati precizno izvještavanje o stvarnoj vrijednosti imovine, čime se povećava mogućnost za manipulaciju finansijskim podacima. "Upravljanje rizicima u forenzičkom računovodstvu zahtijeva kontinuirano prepoznavanje i evaluaciju faktora koji mogu ugroziti tačnost finansijskih izvještaja, posebno u uslovima inflacije kada manipulacije devizama i procjena imovine postaju složenije."
- **Poremećaji u lancu opskrbe:** Inflacija može izazvati poremećaje u lancu opskrbe, što dovodi do nestašica i povećanja troškova nabavke. Organizacije koje se suočavaju s tim poremećajima mogu biti izložene riziku od lažnih transakcija i nepravilnosti u nabavci. Satyanarayan i Rao (2020) ističu da se ovi poremećaji moraju proaktivno identificirati kako bi se spriječile veće nepravilnosti. Prema njima, "Upravljanje rizicima u forenzičkom računovodstvu postaje posebno važno tokom inflacije, jer poremećaji u tržištu mogu povećati sklonost prevarama."
- **Regulatorne promjene:** Inflacija često dovodi do promjena u zakonodavnom okviru, posebno u poreznim i računovodstvenim propisima. Organizacije moraju pravovremeno prepoznati ove promjene i osigurati usklađenost kako bi spriječile potencijalne kazne i pravne komplikacije. Rezaee i Wang (2019) naglašavaju važnost korištenja tehnologija za praćenje ovih promjena: "Nedovoljna upotreba modernih tehnologija, poput analize velikih podataka i digitalne forenzike, može ograničiti sposobnost organizacija da spriječe prevare u inflatornim uslovima."

Upravljanje rizicima mora započeti s identifikacijom faktora rizika u unutrašnjem i vanjskom poslovnom okruženju. Organizacije trebaju implementirati kontinuirane procese procjene rizika, uključujući redovno ažuriranje podataka i provođenje revizija.

Planiranje intervencija

Nakon što su rizici identificirani i procijenjeni, sljedeći korak je planiranje intervencija za njihovo smanjenje i upravljanje. U ovom kontekstu, istraživanja pokazuju nekoliko ključnih strategija koje se mogu primijeniti kako bi se spriječile prevare i nepravilnosti.

Proaktivno praćenje transakcija: Organizacije trebaju usvojiti forenzičke alate za praćenje i analizu transakcija u stvarnom vremenu. Prema Skousenu i Wrightu (2020), upotreba naprednih forenzičkih alata omogućava pravovremeno otkrivanje nepravilnosti i manipulacija u finansijskim podacima. "Proaktivno korištenje forenzičkih alata omogućava organizacijama da otkriju nepravilnosti u stvarnom vremenu, što je od presudnog značaja za smanjenje rizika prevara u poslovnim transakcijama."

Edukacija i obuka zaposlenika: Kako ističe Bhasin (2016), kontinuirana edukacija zaposlenika ključna je za sprječavanje prevara. "Edukacija i obuka zaposlenih u

forenzičkom računovodstvu ključno je oružje u borbi protiv prevara, jer osnažuje zaposlenike znanjem potrebnim za otkrivanje i prevenciju nepravilnosti." Organizacije trebaju osigurati redovne obuke o forenzičkim tehnikama i rizicima povezanim s inflacijom, kako bi zaposlenici bili opremljeni potrebnim znanjem za prepoznavanje i sprječavanje prevara.

Interna revizija i kontrole: Interna revizija mora biti prilagođena specifičnim rizicima inflatornog okruženja, uključujući procjene deviznih transakcija i vrijednosti imovine. Crumbley, Heitger i Smith (2017) naglašavaju važnost prilagođavanja revizorskih procedura kako bi se minimizirale šanse za prevare.

Primjena naprednih tehnologija: Rezaee i Wang (2019) ističu da organizacije koje koriste napredne tehnologije za analizu velikih podataka imaju značajno bolje rezultate u sprječavanju prevara. Ove tehnologije omogućavaju analizu velikih količina transakcija u stvarnom vremenu, što povećava šanse za pravovremeno otkrivanje nepravilnosti.

Praćenje i evaluacija

Kako bi se osiguralo da primijenjene strategije ostanu efikasne, organizacije trebaju kontinuirano pratiti rezultate intervencija, uz redovnu evaluaciju učinaka kako bi mogle pravovremeno reagovati na promjene u poslovnom okruženju. Korištenje naprednih sistema za praćenje omogućava automatsku identifikaciju nepravilnosti u transakcijama, čime se smanjuje rizik od prevara. Gunasegaran (2016) ističe da su digitalni alati za analizu podataka ključni u otkrivanju i sprječavanju prevara, posebno u inflatornim uslovima gdje su organizacije ranjivije na manipulacije. Osim toga, redovna revizija i evaluacija kontrola garantuje njihovu efikasnost, a Mihret i Woldeyohannis (2008) smatraju da ovaj pristup omogućava organizacijama brzu reakciju na promjene i smanjuje rizik od prevara. Implementacija sistema povratnih informacija iz različitih odjela organizacije dodatno pojačava nadzor, omogućavajući menadžmentu da brzo reaguje na nepravilnosti i prilagodi strategije upravljanja rizicima u skladu s novonastalim okolnostima.

Upravljanje rizicima u forenzičkom računovodstvu tokom inflacije zahtijeva primjenu proaktivnih mjera, naprednih alata i kontinuiranu edukaciju zaposlenika. Digitalne tehnologije, poput analize velikih podataka, pružaju organizacijama značajne prednosti u otkrivanju prevara i sprječavanju manipulacija u finansijskim izvještajima. Istraživanja poput onih koje su proveli Satyanarayan i Rao (2020), kao i Rezaee i Wang (2019), potvrđuju da su organizacije koje koriste ove alate u kombinaciji s kontinuiranom edukacijom zaposlenika bolje pripremljene da se nose s izazovima inflacije. Brazel, Jones, Thayer i Warne (2015) zaključuju da je ključ uspjeha u sprječavanju prevara tokom inflacije u pravovremenoj implementaciji forenzičkih alata i tehnika. "Organizacije koje implementiraju napredne forenzičke tehnologije i provode redovne evaluacije svojih strategija upravljanja rizicima smanjuju rizik od prevara i povećavaju efikasnost poslovanja." Organizacije koje su proaktivne u identifikaciji i upravljanju rizicima bolje su pripremljene za održavanje stabilnosti i integriteta svojih finansijskih izvještaja u kompleksnim uslovima koje donosi inflacija.

ZAKLJUČAK

Upravljanje rizicima u forenzičkom računovodstvu u uslovima inflacije predstavlja jedan od ključnih izazova s kojim se suočavaju savremene organizacije. Inflacija, kao ekonomski fenomen koji značajno utiče na stabilnost poslovanja, ima potencijal da destabilizira ne samo finansijske operacije već i cjelokupno poslovno okruženje. Prema rezultatima istraživanja, većina ispitanika prepoznaje inflaciju kao ozbiljan problem koji redovno uzrokuje poremećaje u lancu opskrbe, devalvaciju valute i izazove u regulatornom okviru. Ovi rezultati jasno ukazuju na potrebu za proaktivnim pristupom u upravljanju rizicima kako bi se organizacije efikasnije nosile s izazovima koje inflacija postavlja.

Jedan od ključnih elemenata u borbi protiv finansijskih nepravilnosti u ovakvom nestabilnom okruženju jeste primjena forenzičkih alata. Iako su ispitanici istraživanja prepoznali važnost ovih alata u prevenciji prevara, podaci su pokazali da se oni još uvijek nedovoljno koriste u svakodnevnim operacijama. Postoji očigledna nesrazmjera između svijesti o značaju forenzičkih alata i njihove stvarne primjene u praksi. Organizacije, iako svjesne koristi koje forenzički alati mogu donijeti, često ih koriste povremeno i reaktivno, umjesto da ih redovno implementiraju kao dio svojih preventivnih strategija. Ovo ukazuje na potrebu za dodatnim ulaganjima u resurse, kao i edukaciju zaposlenika kako bi se ovi alati efikasnije koristili.

Rezultati ANOVA testa sugerisu da postoji veza između učestalosti korištenja forenzičkih alata i njihove percepcije kao važnih alata u prevenciji prevara. Organizacije koje redovno koriste ove alate u pravilu prepoznaju njihovu ključnu ulogu u očuvanju finansijskog integriteta, dok one koje ih koriste povremeno možda nisu u potpunosti svjesne njihovih prednosti. Ovo naglašava potrebu za širenjem svijesti o značaju forenzičkog računovodstva kroz kontinuirane edukativne programe i osiguravanje potrebne infrastrukture za njihovu pravilnu implementaciju. Na osnovu toga, može se zaključiti da se kroz veće ulaganje u obuku zaposlenika može postići bolja primjena forenzičkih alata, što bi značajno smanjilo rizike povezane s prevarama i finansijskim nepravilnostima u uvjetima inflacije. S druge strane, Chi-Square test nije pokazao statistički značajnu povezanost između učestalosti problema uzrokovanih inflacijom i učestalosti korištenja forenzičkih alata. Ovaj rezultat može biti zabrinjavajući jer ukazuje na to da organizacije, iako su suočene s ozbiljnim inflatornim izazovima, ne koriste proaktivno forenzičke alate kao odgovor na te probleme. Ovo je važno pitanje koje zahtijeva strateški pristup, jer organizacije moraju postati svjesne da su forenzički alati jedno od ključnih sredstava za prevenciju prevara u vremenima ekonomske nestabilnosti. Efikasan sistem upravljanja rizicima ne smije biti reaktivan, već proaktivan, što znači da je potrebno implementirati redovne preventivne mjere, a ne čekati da problemi eskaliraju.

Zaključno, rezultati ovog istraživanja jasno ukazuju na to da, iako su organizacije svjesne rizika koje donosi inflacija, postoji značajan prostor za poboljšanje u načinu na koji upravljaju tim rizicima. Korištenje forenzičkih alata, koji su ključni za očuvanje finansijskog integriteta, mora biti integrirano u svakodnevne operacije kako bi organizacije bile otpornije na finansijske prevare. Povećano korištenje ovih alata, uz stalnu edukaciju zaposlenika i prilagođavanje poslovnih strategija, može

doprinijeti ne samo smanjenju rizika već i dugoročnoj stabilnosti poslovanja u uvjetima inflacije.

LITERATURA

- ACFE (Association of Certified Fraud Examiners).** (2020). Report to the Nations: 2020 Global Study on Occupational Fraud and Abuse. <https://www.acfe.com/report-to-the-nations/2020/>
- Bhasin, M. L.** (2016). Contribution of Forensic Accounting to Corporate Governance: An Exploratory Study of an Asian Economy. *International Journal of Business and Management*, 11(4), 224-237. <https://doi.org/10.5539/ijbm.v11n4p224>
- Borović, N.** (2023). Računovodstvene osnove i kvalitet finansijskog izveštavanja u javnom sektoru. str. 53-71 *Finansije God. 78 Br. 1-6* (2023)
- Brazel, J. F., Jones, K. L., Thayer, J. M., & Warne, R. C.** (2015). Understanding Investor Perceptions of Financial Statement Fraud and Their Use of Forensic Audits. *Managerial Auditing Journal*, 30(5), 435–456. <https://doi.org/10.1108/MAJ-04-2014-1029>
- Cressey, D. R.** (2020). The Theory of "Fraud Triangle" and Forensic Accounting. *Journal of Forensic Studies in Accounting and Finance*, 6(1), 97–105. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3652800>
- Crumbly, D. L., Heitger, L. E., & Smith, G. S.** (2017). *Forensic and Investigative Accounting* (8th ed.). CCH.
- DiGabriele, J. A., & Huber, W. D.** (2015). Topics and Methods in Forensic Accounting Research. *Accounting Research Journal*, 28(1), 98–114. <https://doi.org/10.1108/ARJ-08-2014-0071>
- Enofe, A. O., Okpako, P. O., & Atube, E. N.** (2013). The Impact of Forensic Accounting on Fraud Detection. *European Journal of Business and Management*, 5(26), 61–72. <https://www.iiste.org/Journals/index.php/EJBM/article/view/8736>
- Gunasegaran, A.** (2016). Forensic Accounting in Fraud Detection. *Procedia Economics and Finance*, 35, 347–354. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(16\)00043-6](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(16)00043-6)
- Ionescu, G., Fülöp, M. T., & Stănculescu, A.** (2020). Financial Crime and Fraud Risk in Developing Economies. *Journal of Risk and Financial Management*, 13(9), 211. <https://doi.org/10.3390/jrfm13090211>
- Kovačević, V.** (2014). Značaj razvoja derivatnih berzi za upravljanje rizikom poslovanja u Srbiji, *Finansije God. 69 Br. 1-6* (2014)
- Li, Y., Luo, Y., & Yang, S.** (2019). Inflation and Its Impact on Financial Reporting Quality: Evidence from Emerging Markets. *International Review of Economics and Finance*, 60, 345–356. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2018.12.003>
- Madžar, L., Mirjanić, B., Karić, D.** (2023). Procena sistemskog rizika ulaganja u akcije iz indeksa Belex15 primenom beta koeficijenta i prilagođenog Bloombergovog beta koeficijenta str. 96 – 115 *Finansije God. 78 Br. 1-6* (2023)
- Pobrić, N.** (2019). Teorijsko - empirijska analiza sprovođenja hedžinga izloženosti valutnom riziku u multinacionalnim kompanijama str. 72-98 (2 I 3: *Finansije God. 74 Br. 1-6* (2019)
- Rezaee, Z., & Wang, J.** (2019). Relevance of Big Data to Forensic Accounting Practice and Education. *Managerial Auditing Journal*, 34(3), 268–288. <https://doi.org/10.1108/MAJ-08-2017-1633>
- Satyanarayan, S., & Rao, B.** (2020). Risk Management in Forensic Accounting – The New Paradigm. *Journal of Forensic & Investigative Accounting*, 12(1), 88–106. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3652849>
- Shanikat, M., & Khan, A.** (2013). The Role of Forensic Accounting in Combating Financial Crimes: A Study in Jordan. *International Journal of Business and Management*, 8(13), 119–125. <https://doi.org/10.5539/ijbm.v8n13p119>

- Skousen, C. J., & Wright, C. J.** (2020). Financial Statement Fraud Detection: An Analysis of Statistical and Machine Learning Methods. *Journal of Forensic & Investigative Accounting*, 12(1), 150–174. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3652868>
- Vržina, S.** (2017). Računovodstveni aspekt ofšor poslovanja privrednih društava str. 82-100 *Finansije God. 72 Br. 1-6* (2017)
- Zahra, S. A., & Pearce, J. A.** (2019). The Impact of Forensic Accounting in Fraud Detection: A Case Study in South Africa. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 9(1), 219-228. <https://doi.org/10.1108/IJEFI-02-2019-019>

RISK MANAGEMENT AND FORENSIC ACCOUNTING UNDER THE INFLATIONARY CONDITIONS

Edin GLOGIĆ

Abstract

Risk management in forensic accounting under inflationary conditions is an important aspect of modern business that requires careful planning and timely interventions. In this study, we analyze the key risks that arise in forensic accounting under inflationary conditions, identify the causes of these risks, and assess their impact on business operations and financial statements. We employ a qualitative research approach, and data were collected through interviews with experts in forensic accounting and auditing. Our results indicate that the key risks in forensic accounting under inflationary conditions are associated with currency devaluation, supply chain disruptions, and changes in the regulatory environment. Currency devaluation affects the value of money and assets and can lead to fraud related to foreign exchange. Supply chain disruptions, such as shortages of goods or services, can result in fraudulent transactions and abuse of trust. Changes in the regulatory environment, such as alterations in tax laws or accounting regulations, can cause difficulties in compliance with new regulations. Given that risks in forensic accounting under inflationary conditions are highly complex, they require careful planning and management. Therefore, we have developed a risk management approach for forensic accounting under inflationary conditions, which includes risk identification, impact assessment, and the planning of appropriate interventions. Our approach also includes risk monitoring, allowing for timely reactions in the event of problems. Finally, we conclude that risk management in forensic accounting under inflationary conditions is a crucial element of successful business operations. Our approach provides a foundation for further research and the development of new methods for risk management in this field.

Keywords: *forensic accounting, risk management, inflation, financial reporting*